ISSN 2181-9556

Doi Journal 10.26739/2181-9556

ИЖТИМОИЙ ТАДҚИҚОТЛАР ЖУРНАЛИ

9 ЖИЛД, 4/1 СОН

ЖУРНАЛ СОЦИАЛЬНЫХ ИССЛЕДОВАНИЙ

ТОМ 9, НОМЕР 4/1

JOURNAL OF SOCIAL STUDIES

VOLUME 9, ISSUE 4/1

ТОШКЕНТ-2026

ИЖТИМОИЙ ТАДҚИҚОТЛАР ЖУРНАЛИ

ЖУРНАЛ СОЦИАЛЬНЫХ ИССЛЕДОВАНИЙ | JOURNAL OF SOCIAL STUDIES

№4/1 (2026) DOI http://dx.doi.org/10.26739/2181-9556-2026-4/1

Бош муҳаррир:
Главный редактор:
Chief Editor:
Сеитов Азамат Пулатович
доктор социологических наук
(Doctor of sociology, DSc)

Бош муҳаррир ўринбосари:
Заместитель главного редактора:
Deputy Chief Editor:
Сабирова Умида Фархадовна
доктор социологических наук
(Doctor of sociology, DSc)

ТАҲРИРИЙ МАСЛАҲАТ КЕНГАШИ | РЕДАКЦИОННЫЙ СОВЕТ | EDITORIAL BOARD:

22.00.01-Социология назарияси, методологияси ва тарихи. Социологик тадқиқотлар усуллари.
Теория, методология и история социологии. Методы социологических исследований.
Theory, methodology and history of sociology. Methods of sociological research.

Бекмурадов Мансур Бобомурадович
доктор социологических наук, профессор (Узбекистан)
Каланов Комил Куллахматович
кандидат социологических наук, профессор (Узбекистан)
Убайдуллаева Раиса Турсуновна
доктор социологических наук, доцент (Узбекистан)
Негматова Шахзода Шухратовна
доктор философских наук, профессор (Узбекистан)
Шайылдаева Асель Кокоевна
кандидат социологических наук (Кыргызстан)

Исмаилов Алишер Агзамович
доктор экономических наук, (Узбекистан)
Щепилова Галина Германовна
доктор философских наук, профессор (Россия)
Рожанский Михаил Яковлевич
кандидат философских наук (Россия)
Маматов Нормурат
доктор философских наук, профессор (Узбекистан)
Бурнашев Рустам Ренатович
кандидат философских наук, профессор (Казахстан)

22.00.02-Ижтимоий тузилиш, ижтимоий институтлар ва турмуш тарзи
Социальные структуры, социальные институты и образ жизни
Social structures, social institutions and way of life

Умаров Абсалом Адилович
доктор социологических наук, профессор (Узбекистан)
Холбеков Абдуғани Жуманазарович
доктор социологических наук, профессор (Узбекистан)
Шайхисламов Рафаэль Бадретдинович
доктор социологических наук, профессор (Россия)
Акулич Мария Михайловна
доктор социологических наук, профессор (Россия)

Антонио Алонсо Марсос
доктор политических наук, профессор (Испания)
Фадеева Любовь Александровна
доктор социологических наук, профессор (Россия)
Виктор Агаджаньян
доктор философии по социологическим наукам,
профессор (США)
Абдулазизов Абдулвохид Хабибуллевич
кандидат социологических наук, доцент (Узбекистан)

22.00.03-Ижтимоий онг ва ижтимоий жараёнлар социологияси.
Социология социального сознания и социального процесса.
Sociology of social consciousness and social process

Аликариев Нуритдин Сапаркариевич
доктор экономических наук, профессор (Узбекистан)
Матибаев Тасполат Балтабаевич
доктор социологических наук, профессор (Узбекистан)
Николов Стефан
доктор философии по социологическим наукам, (Болгария)

Мирзахмедов Абдирашид Мамасидикович
доктор философских наук, профессор (Узбекистан)
Ли Ци
доктор исторических наук, профессор (Китай)
Сухомлинова Марина Валерьяновна
доктор социологических наук, профессор (Россия)

www.tadqiqot.uz решает задачи, предусмотренные Стратегией Узбекистана 2030, направленные на развитие науки за счет внедрения достижений научных исследований ученых и служащих их признанию в международном научном сообществе. Так, каждой статье, опубликованной в журнале, присваивается номер DOI (Crossref). Журналы включены в международные индексные базы данных. Входит в список журналов ВАК Узбекистана.

ТАҲРИР ҲАЙЪАТИ | РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ | EDITORIAL TEAM:

22.00.01-Социология назарияси, методологияси ва тарихи. Социологик тадқиқотлар усуллари.
Теория, методология и история социологии. Методы социологических исследований.
Theory, methodology and history of sociology. Methods of sociological research.

Пармонов Фарход Ярашевич
доктор социологических наук, доцент (Узбекистан)
Жусубалиев Абдикайым Рысбаевич
кандидат социологических наук, доцент (Кыргызстан)
Алимухамедова Нодира Ядгаровна
доктор философии по философским наукам (Узбекистан)

Камалова Хатира Сабыровна
кандидат социологических наук, доцент (Узбекистан)
Тагиева Гулсум Гафуровна
доктор философии по социологическим наукам (Узбекистан)
Ахмедова Феруза Медетовна
доктор философии по социологическим наукам (PhD)
(Узбекистан)

22.00.02-Ижтимоий тузилиш, ижтимоий институтлар ва турмуш тарзи
Социальные структуры, социальные институты и образ жизни
Social structures, social institutions and way of life

Аликариева Аълохон Нуриддиновна
доктор социологических наук, доцент (Узбекистан)
Заитов Элёр Холмаматович
доктор философии по социологическим наукам,
доцент (Узбекистан)
Уразалиева Гулшода Бекпўлатовна
кандидат социологических наук, доцент (Узбекистан)

Мирзахмедов Хуршид Абдирашидович
доктор философии по социологическим наукам,
доцент (Узбекистан)
Қаюмов Қахрамон Нозимжонович
доктор философии по социологическим наукам (Узбекистан)
Махкамов Қодиржон Одилжонович
доктор философии по социологическим наукам,
доцент (Узбекистан)

22.00.03-Ижтимоий онг ва ижтимоий жараёнлар социологияси.
Социология социального сознания и социального процесса.
Sociology of social consciousness and social process

Сеитова Зухрахон Пиржановна
доктор социологических наук, доцент (Узбекистан)
Доспанова Дилара Уракбаевна
кандидат филологических наук, доцент (Узбекистан)
Рахимбаева Дилбархон Абдулхамитовна
кандидат философских наук, доцент (Узбекистан)

Каримов Бобир Шаропович
доктор социологических наук, доцент (Узбекистан)
Якубов Ильдар Харрасович
кандидат политических наук, доцент (Узбекистан)
Абдухалилов Абдулло Абдухамитович
доктор философии по социологическим наукам,
доцент (Узбекистан)

Page Maker | Верстка | Саҳифаловчи: Хуршид Мирзахмедов

Контакт редакций журналов. www.tadqiqot.uz
ООО Tadqiqot город Ташкент,
улица Амира Темура пр.1, дом-2.
Web: http://www.tadqiqot.uz/; Email: info@tadqiqot.uz
Тел: (+998-94) 404-0000

Editorial staff of the journals of www.tadqiqot.uz
Tadqiqot LLC the city of Tashkent,
Amir Temur Street pr.1, House 2.
Web: http://www.tadqiqot.uz/; Email: info@tadqiqot.uz
Phone: (+998-94) 404-0000

МАҚОЛАДА КЕЛТИРИЛГАН ДАЛИЛЛАРНИНГ ТЎҒРИЛИГИ УЧУН МУАЛЛИФ МАСЪУЛДИР | АВТОР НЕСЕТ ОТВЕТСТВЕННОСТЬ ЗА ДОСТОВЕРНОСТЬ ФАКТОВ ИЗЛОЖЕННЫХ В СТАТЬЕ

МУНДАРИЖА | СОДЕРЖАНИЕ | CONTENT

1. Farfiev Baxrom
FUQAROLIK JAMIYATI, MAHALLA VA OILA INSTITUTLARINING DERADIKALIZATSIYA JARAYONINI AMALGA OSHIRISHDAGI O‘RNI……...5

2. Karimov Bobir
YANGI ÖZBEKISTON ŞAROITIDA YOŞLAR IJTIMOIY KAPITALINI RIVOJLANTIRIŞNING SOTSIOLOGIK XUSUSIYATLARI……16

3. Yunusov Kamaldin
YANGILANAYOTGAN O‘ZBEKISTONDA IJTIMOIY TADQIQOTLAR SOTSIOLOGGRAFIYASINING O‘ZIGA XOS JIHATLARI…….24

4. Сабирова Умида, Нигматуллина Алина, Румянцева Екатерина
НЕЭТИЧНОЕ ПОВЕДЕНИЕ ПСИХОЛОГОВ КАК СОЦИАЛЬНАЯ ПРОБЛЕМА…….31

5. Якубов Ильдар
СОЦИАЛЬНОЕ ИЗМЕРЕНИЕ РЕГИОНАЛЬНОЙ ИНТЕГРАЦИИ: КАК СОТРУДНИЧЕСТВО ВЛИЯЕТ НА КАЧЕСТВО ЖИЗНИ НАСЕЛЕНИЯ ЦЕНТРАЛЬНОЙ АЗИИ…….40

6. Ixtiyarov Farxod
RAQAMLI JAMIYATDA INKLYUZIV TARAQQIYOTNING SOTSIOLOGIK DISKURSI…..48

7. Musurmanov Nodirbek
INSON KAPITALI VA IJTIMOIY RIVOJLANIŞ UYĞUNLIGI……56

8. Alimuxamedova Nodira
GLOBAL RAQAMLAŞUV DAVRIDA IJTIMOIY ONG RIVOJLANIŞINING XUSUSIYATLARI……65

9. Nematova Dilfuzaxon
JAMIYAT VA INSONLAR HAYOTIDA IJTIMOIY TARMOQLARNING AHAMIYATI……..71

10. Qosimov Vohid
DAVLAT XIZMATIDA HALOLLIK VA ADOLATNI TA’MINLAŞGA DOIR ŞARQ VA ĞARB MUTAFAKKIRLARI TA’LIMOTLARINING NAZARIY TAHLILI…….78

11. Husenov Sirojiddin
IJTIMOIY TADBIRKORLIKNING “HAR BIR OILA TADBIRKOR” HARAKATI BILAN UYĞUNLIGI……..88

12. Ixtiyarov Farxod
RAQAMLI JAMIYATDA IJTIMOIY BARQARORLIK VA KAFOLATLI XAVFSIZLIKNI TA’MINLAŞ IMKONIYATLARI…….93

ISSN: 2181-9556
www.tadqiqot.uz
ИЖТИМОИЙ ТАДҚИҚОТЛАР ЖУРНАЛИ
ЖУРНАЛ СОЦИАЛЬНЫХ ИССЛЕДОВАНИЙ | JOURNAL OF SOCIAL STUDIES

Ixtiyarov Farxod,
UzMU mustaqil izlanuvçisi,
sotsiologiya fanlari
böyiça falsafa doktori (PhD), dotsent
e-mail: farxod.ixtiyarov.77@gmail.com

RAQAMLI JAMIYATDA IJTIMOIY BARQARORLIK VA KAFOLATLI XAVFSIZLIKNI TA'MINLAŞ IMKONIYATLARI

http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.24134513

ANNOTATSIYA

Mazkur maqolada raqamli jamiyat şaroitida ijtimoiy barqarorlik va kafolatli xavfsizlikni ta'minlaşning ijtimoiy-siyosiy, institutsional va texnologik imkoniyatlari ilmiy-nazariy jihatdan tahlil qilingan. Global raqamli transformatsiya jarayonlarining jamiyat ijtimoiy tuzilmasi, aholi turmuş tarzi, ijtimoiy munosabatlar va davlat boşqaruvi mexanizmlariga ta'siri oçib berilgan. Raqamli tengsizlik, kiberxavfsizlik, şaxsiy ma'lumotlar daxlsizligi, axborot xurujlari, dezinformatsiya va raqamli inklyuziya bilan bog'liq muammolarning ijtimoiy barqarorlikka ta'siri yoritilgan. Raqamli savodxonlik, mediamadaniyat, kritik fikrlaş, elektron hukumat, sun'iy intellekt va katta ma'lumotlar texnologiyalaridan foydalanişning ijtimoiy xavfsizlikni mustahkamlaşdagi ahamiyati asoslangan. Şu bilan birga, raqamli muhitda davlat, xususiy sektor va fuqarolik jamiyati institutlari örtasidagi hamkorlikni rivojlantiriş, huquqiy kafolatlarni takomillaştiriş hamda institutsional işonçni mustahkamlaş orqali barqaror va xavfsiz raqamli jamiyatni şakllantirişning ustuvor yönalişlari ilmiy jihatdan asoslab berilgan.

Kalit sözlar: raqamli jamiyat, ijtimoiy barqarorlik, kafolatli xavfsizlik, raqamli transformatsiya, raqamli inklyuziya, kiberxavfsizlik, axborot xavfsizligi, raqamli savodxonlik, mediamadaniyat, raqamli tengsizlik, elektron hukumat, sun'iy intellekt, şaxsiy ma'lumotlar, ijtimoiy işonç, institutsional mexanizmlar.

Ихтияров Фарход,
соискатель УзМУ,
доктор философии (PhD) по социологии
e-mail: farxod.ixtiyarov.77@gmail.com

ВОЗМОЖНОСТИ ОБЕСПЕЧЕНИЯ СОЦИАЛЬНОЙ СТАБИЛЬНОСТИ И ГАРАНТИРОВАННОЙ БЕЗОПАСНОСТИ В ЦИФРОВОМ ОБЩЕСТВЕ

АННОТАЦИЯ

В статье проводится научно-теоретический анализ социально-политических, институциональных и технологических возможностей обеспечения социальной стабильности и гарантированной безопасности в условиях цифрового общества. Раскрывается влияние глобальных процессов цифровой трансформации на социальную структуру общества, образ

жизни населения, общественные отношения и механизмы государственного управления. Особое внимание уделяется проблемам цифрового неравенства, кибербезопасности, защиты персональных данных, информационных угроз, дезинформации и цифровой инклюзии, а также их воздействию на социальную стабильность. Обосновывается значение цифровой грамотности, медиакультуры, критического мышления, электронного правительства, искусственного интеллекта и технологий больших данных в укреплении общественной безопасности. Кроме того, рассматриваются приоритетные направления формирования устойчивого и безопасного цифрового общества посредством развития взаимодействия государства, частного сектора и институтов гражданского общества, совершенствования правовых гарантий и укрепления институционального доверия.

Ключевые слова: цифровое общество, социальная стабильность, гарантированная безопасность, цифровая трансформация, цифровая инклюзия, кибербезопасность, информационная безопасность, цифровая грамотность, медиакультура, цифровое неравенство, электронное правительство, искусственный интеллект, персональные данные, социальное доверие, институциональные

Ikhtiyarov Farhod,
National University of Uzbekistan (NUUz),
doctor of Philosophy (PhD) in Sociology
e-mail: farxod.ixtiyarov.77@gmail.com

OPPORTUNITIES FOR ENSURING SOCIAL STABILITY AND GUARANTEED SECURITY IN A DIGITAL SOCIETY

ABSTRACT

This article provides a scientific and theoretical analysis of the socio-political, institutional, and teçnological opportunities for ensuring social stability and guaranteed security in the digital society. It examines the impact of global digital transformation processes on the social structure of society, people's lifestyles, social relations, and public administration meçanisms. Particular attention is paid to the çallenges of digital inequality, cybersecurity, personal data protection, information threats, disinformation, and digital inclusion, as well as their implications for social stability. The article substantiates the importance of digital literacy, media culture, critical thinking, e-government, artificial intelligence, and big data teçnologies in strengthening social security. Furthermore, it identifies priority directions for developing a sustainable and secure digital society through enhanced cooperation between the state, the private sector, and civil society institutions, improvement of legal guarantees, and strengthening of institutional trust.

Keywords: digital society, social stability, guaranteed security, digital transformation, digital inclusion, cybersecurity, information security, digital literacy, media culture, digital inequality, e-government, artificial intelligence, personal data, social trust, institutional meçanisms.

KIRIŞ

Jahonda globallaşuv şaroitida raqamli jamiyatga ötiş milliy barqarorlik va raqobatbardoşlikning asosiy mezoniga aylandi. Bugungi kunda Elektron hukumatni rivojlantiriş reytingi [1] böyiça dunyo mamlakatlarining 80 foizdan ortig‘i raqamli transformasiyani milliy strategiya darajasiga kötargan. Xalqaro elektraloqa ittifoqi [2] ma’lumotlariga köra, global miqyosda internet foydalanuvçilari soni 5,4 milliard kişidan ortib, jahon aholisining qariyb 67 foizini taşkil etmoqda. Jahon banki tadqiqotlari şuni körsatadiki, raqamli infratuzilmaga kiritilgan har 10 foizlik investitsiya rivojlanayotgan mamlakatlar yalpi içki mahsuloti ösişini örtaça 1,38 foizga tezlaştiradi. Bu jarayonda raqamli jamiyatni şakllantiriş nafaqat texnologik infratuzilma, inson kapitali va ijtimoiy institutlarning raqamlaşiş darajasi bilan bog‘liqligini körsatmoqda.

Dunyoda raqamli transformasiya jarayonlari jamiyatning ijtimoiy tuzilmasi, aholining hayot tarzi va mehnat bozori konfigurasiyasini tubdan özgartirmoqda. Bugun texnologik taraqqiyot bilan

bir qatorda “raqamli tengsizlik” va raqamli könikmalar yetişmovçiligi kabi global ijtimoiy muammolar yuzaga kelmoqda. Iqtisodiy hamkorlik va rivojlaniş taşkiloti [3] ma’lumotlariga köra, mehnat bozoridagi mavjud iş örinlarining 14 foizi töliq avtomatizasiyalaşiş xavfi ostida bölsa, 32 foizi çuqur transformasiyaga uçramoqda. Bu holat dunyo ilmiy hamjamiyati oldiga raqamli jamiyatning ijtimoiy-gumanitar omillarini — aholining raqamli savodxonligi, ijtimoiy moslaşuv, raqamli işonç (digital trust) va raqamli etika muammolarini tizimli tadqiq etiş vazifasini köndalang qöymoqda.

Mamlakatimizda “Özbekiston-2030” strategiyasi doirasida raqamli jamiyatni barpo etiş va raqamli iqtisodiyotni rivojlantiriş davlat siyosatining ustuvor yönalişi sifatida belgilandi. “Raqamli Özbekiston – 2030” strategiyasining amalga oşirilişi natijasida mamlakatda internet ötkazuvçanlik quvvati sönggi yillarda bir neça barobarga ortib, aholini mobil internet bilan qamrab oliş darajasi 98 foizga yetkazildi, Yagona interaktiv davlat xizmatlari portali [4] orqali körsatilayotgan xizmatlar soni 600 dan oşdi. Raqamli texnologiyalar sohasida milliy kadrlar tayyorlaş maqsadida “Bir million dasturçi” loyihasi amalga oşirildi, IT-Park rezidentlari soni esa mingdan oşdi. Biroq, tezkor texnologik ösiş şaroitida aholining turli ijtimoiy qatlamlarida raqamli könikmalarni teng rivojlantiriş, inklyuziv raqamli muhitni şakllantiriş va ijtimoiy moslaşuv jarayonlarini ilmiy asosda tadqiq etiş zaruryati uşbu dissertasiya tadqiqotining dolzarbligini belgilab beradi.

METODOLOGIYA

Prezident Şavkat Mirziyoev «Yangi Özbekistonni dunyoning tapaqqiy topgan, ijtimoiy-iqtisodiy bapqapop ösayotgan va inson kapitali yuqopi bölgan demokpatik davlatlapi qatopiga kipişini ta’minlaş - bapqapop pivojlaniş stpategiyamizning mazmun va mohiyatini taşkil etadi» [5], - deb ta’kidlagan. Mamlakatimizda Prezidentimiz tomonidan ilgari surilgan taşabbuslar asosida qabul qilingan «Özbekiston – 2030 strategiyasi tög‘risida» [6] gi farmonda ustuvor vazifalar belgilab berilgan.

Raqamli jamiyat şaroitida ijtimoiy barqarorlik va xavfsizlik masalasi an’anaviy tuşunçalardan ança kengayib, köp qirrali tizimga aylanmoqda. Axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining jadal rivojlanişi natijasida jamiyatdagi ijtimoiy munosabatlar, boşqaruv mexanizmlari va fuqarolarning özaro aloqalari yangi format kasb etmoqda. Bu esa öz navbatida barqarorlik va xavfsizlikni ta’minlaşning yangi usullarini talab qiladi. Raqamli makonda yuzaga kelayotgan tahdidlar an’anaviy xavfsizlikka nisbatan tezkor, körinmas va global xususiyatga ega bölib, ularni bartaraf etiş uçun tizimli yondaşuv zarur. Raqamli jamiyatda ijtimoiy barqarorlikni ta’minlaş, avvalo, axborot makonidagi barqarorlikni ta’minlaş bilan uzviy bog‘liq. Axborot oqimlarining ortişi, ularning tez tarqalişi va keng qamrovli ta’siri jamiyatdagi fikrlar xilma-xilligini oşiradi, biroq bu holat ayrim vaziyatlarda ijtimoiy ziddiyatlarning kuçayişiga ham sabab bölişi mumkin.

ASOSIY QISM

Axborot xavfsizligi tuşunçasi faqat texnik himoya çoralari bilan çeklanib qolmaydi. U axborotning işonçliligi, xolisligi va aniqligini ta’minlaşni ham öz içiga oladi. Jamiyatda mediasavodxonlik darajasini oşiriş orqali fuqarolarni yolg‘on axborotdan himoya qiliş mumkin. Bu esa ijtimoiy barqarorlikni mustahkamlaşga xizmat qiladi. Rivojlangan davlatlarda aholi örtasida raqamli savodxonlikni oşirişga qaratilgan dasturlar amalga oşirilib, ular orqali fuqarolar axborotni tahlil qiliş, manbalarni tekşiriş va tanqidiy fikrlaş könikmalariga ega bölmoqda. Raqamli jamiyatda ijtimoiy barqarorlikni ta’minlaşda davlat va jamiyat örtasidagi işonç muhim ahamiyat kasb etadi. Elektron hukumat tizimlari orqali davlat xizmatlarining şaffofligi va oçiqligi ta’minlanadi, bu esa fuqarolarning davlatga bölgan işonçini oşiradi. Elektron davlat xizmatlari portali orqali fuqarolar özlariga kerakli xizmatlarni masofadan turib, tez va qulay tarzda oliş imkoniyatiga ega böladi [7]. Bu holat byurokratik tösiqlarni kamaytiradi va korrupsiya xavfini pasaytiradi.

Raqamli xavfsizlikni ta’minlaşda kiberxavfsizlik alohida örin tutadi. Kiberjinoyatçilik, ma’lumotlarni ög‘irlaş, şaxsiy ma’lumotlarning noqonuniy tarqalişi kabi holatlar nafaqat alohida şaxslarga, balki butun jamiyatga salbiy ta’sir körsatadi. Şu bois kiberxavfsizlik tizimini mustahkamlaş, zamonaviy himoya vositalarini joriy etiş va mutaxassislarni tayyorlaş muhim vazifalardan biri hisoblanadi. Bank tizimida axborot xavfsizligini ta’minlaş uçun köp bosqiçli autentifikatsiya, şifrlaş texnologiyalari va doimiy monitoring tizimlari qöllanilmoqda. Şaxsiy

ma’lumotlarni himoya qiliş raqamli jamiyatdagi xavfsizlikning yana bir muhim jihati hisoblanadi. Fuqarolarning şaxsiy ma’lumotlari turli platformalarda saqlanişi va qayta işlanişi ularning xavfsizligini ta’minlaşni talab qiladi. Agar bu ma’lumotlar himoya qilinmasa, ulardan noqonuniy maqsadlarda foydalaniş mumkin. Şuning uçun ma’lumotlarni himoya qiliş böyiça qonunçilikni takomillaştiriş, axborot tizimlarida xavfsizlik standartlarini joriy etiş zarur.

Raqamli jamiyatda ijtimoiy barqarorlikni ta’minlaşda ta’lim tizimining örni ham beqiyos. Yangi avlodni raqamli muhitda samarali faoliyat yuritişga tayyorlaş orqali jamiyatda barqarorlikni ta’minlaş mumkin. Ta’lim muassasalarida raqamli texnologiyalardan foydalaniş, onlayn ta’lim platformalarini rivojlantiriş va innovatsion öqitiş usullarini joriy etiş bu borada muhim ahamiyatga ega. Raqamli iqtisodiyotning rivojlanişi ham ijtimoiy barqarorlikka ta’sir körsatadi [8]. Yangi iş örinlarining yaratilişi, mehnat bozorida raqamli könikmalarga bölgan talabning oşişi aholining bandligini ta’minlaşga xizmat qiladi. Biroq ayrim an’anaviy kasblarning yöqolişi ijtimoiy muammolarni keltirib çiqarişi mumkin. Şuning uçun qayta tayyorlaş va malaka oşiriş dasturlarini amalga oşiriş orqali aholini yangi şaroitlarga moslaştiriş zarur. Raqamli jamiyatda ijtimoiy barqarorlik va xavfsizlikni ta’minlaş kompleks yondaşuvni talab qiladi. Bu jarayonda davlat, xususiy sektor va fuqarolik jamiyati institutlarining hamkorligi muhim ahamiyatga ega. Faqatgina barça manfaatdor tomonlarning hamjihatligi orqali raqamli transformatsiya jarayonlarini barqaror va xavfsiz tarzda amalga oşiriş mumkin.

Raqamli makonda ijtimoiy barqarorlikni ta’minlaşda huquqiy tartibga soliş mexanizmlari alohida ahamiyat kasb etadi. Axborot almaşinuvi tezligi va kölami ortib borayotgan şaroitda qonunçilik bazasi zamonaviy talablarga mos ravişda doimiy yangilanib borilişi talab etiladi. Internet makonidagi munosabatlarni tartibga soluvçi huquqiy normalar fuqarolarning huquq va erkinliklarini himoya qiliş, noqonuniy faoliyatlarni çeklaş va raqamli muhitda adolatli munosabatlarni ta’minlaşga xizmat qiladi [9]. Bu borada ayniqsa, şaxsiy ma’lumotlarni himoya qiliş, kiberjinoyatçilikka qarşi kuraşiş va elektron tijorat sohasini tartibga solişga qaratilgan normativ-huquqiy hujjatlar muhim örin tutadi. Raqamli jamiyatda xavfsizlikni ta’minlaş faqat davlat organlarining vazifasi emas, balki fuqarolarning faol iştirokini ham talab etadi. Jamoatçilik nazorati va fuqarolik faolligining oşişi orqali raqamli makondagi salbiy holatlarni bartaraf etiş mumkin. Ijtimoiy tarmoqlardagi noqonuniy kontentni aniqlaş va xabar beriş mexanizmlari jamoatçilik iştirokini kuçaytiradi. Bu esa raqamli muhitni sog‘lomlaştirişga xizmat qiladi.

Ijtimoiy barqarorlikni ta’minlaşda raqamli inklyuziya masalasi ham muhim ahamiyatga ega. Aholining barça qatlamlarini raqamli texnologiyalardan foydalaniş imkoniyati bilan ta’minlaş orqali ijtimoiy tenglikka erişiş mumkin. Agar ayrim guruhlar raqamli imkoniyatlardan çetda qolsa, bu ijtimoiy tengsizlikni kuçaytirişi mumkin. Şuning uçun internet infratuzilmasini rivojlantiriş, arzon va sifatli aloqa xizmatlarini ta’minlaş, aholiga raqamli könikmalarni örgatiş dolzarb vazifa hisoblanadi [10]. Raqamli jamiyatda xavfsizlikni ta’minlaşda sun’iy intellekt va katta ma’lumotlar texnologiyalaridan foydalaniş yangi imkoniyatlarni oçib beradi. Tahdidlarni oldindan aniqlaş, jinoyatlarni prognoz qiliş va xavfli vaziyatlarni tezkor bartaraf etişda bu texnologiyalar samarali vosita sifatida xizmat qiladi. Biroq bu texnologiyalarni qöllaşda axloqiy va huquqiy masalalarga ham e’tibor qaratiş zarur. Avtomatlaştirilgan qaror qabul qiliş jarayonlarida inson huquqlarini ta’minlaş muhim vazifa bölib qolmoqda.

Raqamli jamiyatda ijtimoiy barqarorlik va kafolatli xavfsizlikni ta’minlaşning omillari:

Birinçidan, kibergigiena va raqamli madaniyatning yuksalişi. Ijtimoiy barqarorlikning birinçi omili – fuqarolarning axborot bilan işlaş könikmasidir. Raqamli jamiyatda aholining fişing, kiberfiribgarlik va manipulyatsiyalarga qarşi "ijtimoiy immuniteti" şakllanişi kafolatlatlangan xavfsizlikning poydevori bölib xizmat qiladi. Bu imkoniyat ta’lim tizimiga raqamli madaniyat darslarini kiritiş orqali amalga oşiriladi.

Ikkinçidan, şaxsiy ma’lumotlar daxlsizligi va huquqiy kafolat. Fuqarolarning raqamli platformalarga bölgan işonçi ijtimoiy barqarorlikning özagidir. Davlat va xususiy sektor tomonidan şaxsiy ma’lumotlarning qat’iy himoya qilinişi, ma’lumotlar sizib çiqişining oldini oluvçi huquqiy va texnik mexanizmlarning mavjudligi jamiyatda xavfsizlik hissini yaratadi. Bu, öz navbatida, ijtimoiy begonalaşuv va institutsional işonçsizlikning oldini oladi.

Uçinçidan, feyk xabarlarga qarşi kritik fikrlaş va faktçeking. Raqamli makonda ijtimoiy barqarorlikni buzişga qaratilgan dezinformatsiya va soxta xabarlar (fake news) oqimiga qarşi tizimli kuraşiş muhim omildir. Jamiyatda axborotni saralaş va uning manbasini tekşiriş madaniyatining rivojlanişi ommaviy manipulyatsiyalar xavfini kamaytiradi. Oçiq axborot siyosati va rasmiy manbalarning tezkorligi bu boradagi asosiy vosita hisoblanadi.

Törtinçidan, raqamli inklyuziya va ijtimoiy tenglik. Texnologik imkoniyatlardan foydalanişdagi tengsizlik jamiyatda içki ziddiyatlarni keltirib çiqarişi mumkin. Ijtimoiy barqarorlikni ta'minlaş uçun jamiyatning barça qatlamlari (ayniqsa, çekka hududlar va ehtiyojmand guruhlar) raqamli xizmatlardan teng foydalaniş imkoniga ega bölişi şart. Inklyuziv yondaşuv raqamli dunyoda ijtimoiy tabaqalanişning oldini oladi.

Beşinçidan, kibermakondagi ijtimoiy nazorat va monitoring. Xavfsizlikni ta'minlaşning muhim imkoniyati — sun'iy intellekt va Big Data texnologiyalari yordamida ijtimoiy xavflarni oldindan prognoz qilişdir. Ijtimoiy tarmoqlardagi kayfiyatni, ehtimoliy nizoli vaziyatlarni va radikal g'oyalar tarqalişini monitoring qiliş davlatga ijtimoiy barqarorlikni saqlaş böyiça profilaktik çoralarni köriş imkonini beradi.

Raqamli muhitda ijtimoiy barqarorlikni ta'minlaşda axborot siyosatining örni katta. Davlat va ommaviy axborot vositalari örtasidagi hamkorlik orqali jamoatçilikka işonçli va xolis axborot yetkaziş mumkin. Bu esa yolg'on ma'lumotlar tarqalişining oldini oladi va jamiyatdagi işonç muhitini mustahkamlaydi. Şu bilan birga, axborot siyosati fuqarolarning axborotga bölgan ehtiyojini qondiriş bilan birga, ularni turli tahdidlardan himoya qilişga ham qaratilgan bölişi kerak. Raqamli iqtisodiyot şaroitida ijtimoiy himoya tizimlarini takomillaştiriş ham muhim ahamiyat kasb etadi. Elektron platformalar orqali ijtimoiy xizmatlarni taqdim etiş aholiga qulaylik yaratadi va xizmatlardan foydalaniş imkoniyatini kengaytiradi. Pensiya, nafaqa va boşqa ijtimoiy tölovlarni raqamli tizimlar orqali amalga oşiriş şaffoflikni ta'minlaydi va inson omilini kamaytiradi.

Raqamli jamiyatda xavfsizlikni ta'minlaşda xalqaro hamkorlik ham muhim omillardan biri hisoblanadi. Kiberjinoyatçilik transmilliy xususiyatga ega bölgani uçun davlatlar örtasida axborot almaşinuvi, qöşma operatsiyalar va tajriba almaşiş muhim ahamiyatga ega. Bu orqali global xavfsizlikni ta'minlaş mumkin [11]. Raqamli jamiyatda ijtimoiy barqarorlikni ta'minlaş jarayonida madaniy omillar ham e'tibordan çetda qolmasligi lozim. Milliy qadriyatlar va an'analarni saqlaş bilan birga, zamonaviy texnologiyalarni joriy etiş orqali jamiyatning barqaror rivojlanişini ta'minlaş mumkin. Bu esa globallaşuv şaroitida milliy identiçlikni saqlaşga xizmat qiladi. Raqamli transformatsiya jarayonida inson omili hal qiluvçi ahamiyatga ega bölib qolmoqda. Texnologiyalar qançalik rivojlangan bölmasin, ulardan samarali foydalaniş insonning bilim va könikmalariga bog'liq. Şuning uçun inson kapitaliga investitsiya kiritiş, ta'lim va ilmiy tadqiqotlarni qöllab-quvvatlaş orqali raqamli jamiyatda barqarorlik va xavfsizlikni ta'minlaş mumkin.

Raqamli jamiyat şaroitida ijtimoiy barqarorlikni mustahkamlaşda institutsional mexanizmlarning samaradorligi tobora muhim ahamiyat kasb etmoqda. Davlat boşqaruvida raqamli platformalardan foydalaniş qaror qabul qiliş jarayonlarini tezlaştiriş bilan birga, ularning aniqligi va asosliligini oşiradi [12]. Ma'lumotlarga asoslangan boşqaruv modeli ijtimoiy jarayonlarni çuqur tahlil qiliş, muammolarni erta aniqlaş va ularga tezkor javob qaytariş imkonini beradi. Bu esa jamiyatdagi keskinliklarning oldini oliş va barqarorlikni saqlaşga xizmat qiladi. Raqamli monitoring tizimlari ijtimoiy muhitdagi özgarişlarni doimiy ravişda kuzatiş imkoniyatini yaratadi. Ijtimoiy tarmoqlar va onlayn platformalardagi faollikni tahlil qiliş orqali jamoatçilik kayfiyatini örganiş mumkin. Bu ma'lumotlar asosida davlat organlari va jamoat taşkilotlari ehtimoliy ijtimoiy ziddiyatlarni oldindan bartaraf etiş çoralarini körişlari mumkin. Şu orqali profilaktika tamoyiliga asoslangan xavfsizlik tizimi şakllanadi.

Raqamli jamiyatda xavfsizlikni ta'minlaşda infratuzilmaning barqarorligi ham hal qiluvçi omil hisoblanadi. Internet tarmoqlari, ma'lumotlar markazlari va telekommunikatsiya tizimlarining uzluksiz işlaşi jamiyatning barqaror faoliyati uçun zarur şart hisoblanadi. Agar uşbu infratuzilmada uzilişlar yuzaga kelsa, bu iqtisodiy faoliyatga, davlat boşqaruviga va kundalik hayotga salbiy ta'sir körsatişi mumkin.

Raqamli texnologiyalardan foydalanişda axloqiy me'yorlarga rioya qiliş ham ijtimoiy barqarorlikni ta'minlaşda muhim örin tutadi. Axborotdan foydalaniş madaniyatini şakllantiriş, onlayn muloqotda etika qoidalariga amal qiliş va boşqalarning huquqlarini hurmat qiliş jamiyatda sog'lom muhitni ta'minlaydi [13]. Bu jarayonda ta'lim muassasalari, oila va ommaviy axborot vositalari muhim rol öynaydi.

Raqamli makonda ijtimoiy barqarorlikni ta'minlaşda kommunikatsiya siyosatining samaradorligi ham muhim omil hisoblanadi. Davlat organlari va jamoatçilik örtasidagi muloqotning oçiq va samarali bölişi işonç muhitini şakllantiradi. Onlayn platformalar orqali fuqarolarning fikr va takliflarini inobatga oliş, ularni qaror qabul qiliş jarayoniga jalb etiş demokratik boşqaruvni mustahkamlaydi. Bu esa ijtimoiy barqarorlikka ijobiy ta'sir körsatadi [14]. Raqamli jamiyatda xavfsizlikni ta'minlaşda texnologiyalar integratsiyasi muhim ahamiyat kasb etadi. Turli axborot tizimlarini özaro bog'laş orqali ma'lumot almaşinuvini tezlaştiriş va boşqaruv samaradorligini oşiriş mumkin. Sog'liqni saqlaş, ta'lim va huquqni muhofaza qiliş tizimlarini yagona platformaga integratsiya qiliş orqali aholiga körsatilayotgan xizmatlar sifatini oşiriş mumkin. Bu esa jamiyatda işonç va barqarorlikni mustahkamlaydi.

Raqamli jamiyatda xavfsizlikni ta'minlaşda "kiberdiplomatiya" ham muhim örin tutadi. Davlatlar örtasida kiberxavfsizlik sohasida hamkorlikni yölga qöyiş, xalqaro normalarni işlab çiqiş va kiberjinoyatçilikka qarşi birgalikda kuraşiş orqali global xavfsizlikni ta'minlaş mumkin[15]. Bu esa milliy xavfsizlikni mustahkamlaş bilan birga, xalqaro barqarorlikka ham hissa qöşadi.

XULOSA

Raqamli jamiyatda ijtimoiy barqarorlikni ta'minlaşda "ijtimoiy kapital"ning raqamli şakllari ham ahamiyat kasb etmoqda. Onlayn jamoalar, virtual tarmoqlar va raqamli platformalar orqali fuqarolar örtasidagi işonç, hamkorlik va özaro yordam kuçayadi. Bu esa jamiyatda birdamlikni oşiradi va turli inqirozlarga qarşi turiş qobiliyatini mustahkamlaydi.

Raqamli muhitda xavfsizlikni ta'minlaşda "kiberfazoda huquqiy madaniyat"ni şakllantiriş dolzarb vazifalardan biri hisoblanadi. Fuqarolarning raqamli huquq va majburiyatlari haqidagi bilimini oşiriş orqali qonunbuzarliklarning oldini oliş mumkin. Bu jarayonda huquqiy targ'ibot, ta'lim va axborot kampaniyalari muhim rol öynaydi. Raqamli jamiyatda ijtimoiy barqarorlikni ta'minlaşda "texnologik işonç zanjiri" (trust çain)ni yaratiş muhim ahamiyatga ega. Bu zanjirda ma'lumotlarning manbaidan to iste'molçigaça bölgan barça bosqiçlarda ularning haqqoniyligi va xavfsizligi ta'minlanadi. Blokçeyn kabi texnologiyalar uşbu jarayonda muhim vosita sifatida xizmat qilişi mumkin.

Raqamli jamiyatda xavfsizlikni ta'minlaşda "adaptiv boşqaruv" modellarini joriy etiş zarur. Bu modellar özgaruvçan şaroitlarga tez moslaşa oliş, yangi tahdidlarga operativ javob beriş va boşqaruv qarorlarini doimiy ravişda takomillaştiriş imkonini beradi. Bu esa jamiyatning barqaror rivojlanişini ta'minlaydi. Raqamli muhitda ijtimoiy barqarorlikni ta'minlaşda "axborot adolati" tuşunçasi ham muhim ahamiyatga ega. Axborotga teng kiriş imkoniyati, uning xolis va haqqoniy bölişi jamiyatda adolatli munosabatlarni şakllantiradi. Agar axborot noteng taqsimlansa yoki manipulyatsiya qilinsa, bu ijtimoiy ziddiyatlarga olib kelişi mumkin.

Raqamli jamiyatda xavfsizlikni ta'minlaşda "innovatsion xavfsizlik" yondaşuvi ham muhim rol öynaydi. Yangi texnologiyalardan foydalanib, xavfsizlikni ta'minlaşning samarali usullarini işlab çiqiş orqali tahdidlarga qarşi kuraşiş mumkin. Bu jarayonda startaplar, ilmiy markazlar va texnologiya kompaniyalarining hamkorligi muhim ahamiyatga ega. Raqamli transformatsiya şaroitida ijtimoiy barqarorlik va xavfsizlikni ta'minlaş kompleks va uzluksiz jarayon bölib, u doimiy ravişda takomillaştirib borilişini talab etadi. Inson, texnologiya va institutlar örtasidagi muvozanatni saqlaş orqali barqaror va xavfsiz raqamli jamiyatni şakllantiriş mumkin.

Adabiyotlar / Литература / References:

1. UN E-Government Development Index.
2. International Telecommunication Union.
3. Organisation for Economic Co-operation and Development.

4. my.gov.uz.
5. Mirziyoev Ş.M. Yangi Özbekiston strategiyasi. -Toşkent: Özbekiston, – 2021. – B.206.
6. Özbekiston Respublikasi Prezidentining 2023 yil 11 sentyabrdagi «Özbekiston-2030 strategiyasi tög‘risida»gi PF-158-son Farmoni. https://lex.uz/ru/docs/6600413.
7. Özbekiston Respublikasi Prezidentining 2020 yil 5 oktyabrdagi «Raqamli Özbekiston – 2030» strategiyasini tasdiqlaş va uni samarali amalga oşiriş çora-tadbirlari tög‘risidagi PF-6079-son Farmoni. – URL: https://lex.uz.
8. Özbekiston Respublikasining 2019 yil 2 iyuldagi «Şaxsga doir ma’lumotlar tög‘risida»gi ÖRQ-547-son Qonuni. – URL: https://lex.uz.
9. Özbekiston Respublikasining 2022 yil 15 apreldagi «Kiberxavfsizlik tög‘risida»gi ÖRQ-764-son Qonuni. – URL: https://lex.uz.
10. Özbekiston Respublikasining 2003 yil 11 dekabrdagi «Axborotlaştiriş tög‘risida»gi 560-II-son Qonuni. – URL: https://lex.uz.
11. Özbekiston Respublikasining 2015 yil 9 dekabrdagi «Elektron hukumat tög‘risida»gi ÖRQ-395-son Qonuni. – URL: https://lex.uz.
12. Kastels M. Axborot asri: iqtisodiyot, jamiyat va madaniyat. 1-jild: Tarmoq jamiyatining yuksalişi. – Oksford: Blekvell naşriyoti, 2010.
13. Buyuk Britaniyaning Elektron hukumatni rivojlantiriş böyiça xalqaro taşkiloti. BMTning elektron hukumatni rivojlantiriş böyiça tadqiqoti: raqamli davlat xizmatlari va barqaror rivojlaniş. – Nyu-York: Birlaşgan Millatlar Taşkiloti, 2024.
14. Xalqaro elektraloqa ittifoqi. Dunyoda axborot jamiyati va raqamli rivojlaniş: faktlar va raqamlar – 2023. – Jeneva: Xalqaro elektraloqa ittifoqi, 2023.

ISSN 2181-9556

Doi Journal 10.26739/2181-9556

ИЖТИМОИЙ ТАДҚИҚОТЛАР ЖУРНАЛИ

ЖУРНАЛ СОЦИАЛЬНЫХ ИССЛЕДОВАНИЙ

JOURNAL OF SOCIAL STUDIES

Контакт редакций журналов. www.tadqiqot.uz
ООО Tadqiqot город Ташкент,
улица Амира Темура пр.1, дом-2.
Web: http://www.tadqiqot.uz/; Email: info@tadqiqot.uz
Тел: (+998-94) 404-0000

Editorial staff of the journals of www.tadqiqot.uz
Tadqiqot LLC The city of Tashkent,
Amir Temur Street pr.1, House 2.
Web: http://www.tadqiqot.uz/; Email: info@tadqiqot.uz
Phone: (+998-94) 404-0000